

21 Temmuz 2009

KIBRIS GAZETESİ

DEĞİŞİM İÇİNDEKİ ÜNİVERSİTE ANLAYIŞI

Prof.Dr. Turgut Turhan (DAÜ Hukuk Fakültesi)

DEĞİŞİM İÇİNDEKİ ÜNİVERSİTE ANLAYIŞI



Prof. Dr. Turgut TURHAN
DAÜ Hukuk Fakültesi

Salı
21 Temmuz 2009

İnsanoğlu değişime karşı her zaman direnç göstermiştir. Bu nedenle değişim zordur. Ancak üniversitenin içindeki bizler ne kadar direnç gösterirsek gösterelim, günümüzün dinamikleri, zor da olsa üniversiteyi değişim yoluna sokmuştur. Henüz tamamlanmamış olan ve günümüzde de bütün hızıyla devam eden bu değişimle beraber, üniversiteler, kavramsal, yapısal ve işlevsel açıdan bugün 50 yaş ve üzerinde olan akademisyenlerin anlamakta ciddi anlamda güçlük çektikleri bir yapıya bürünmüşlerdir.

Üniversiteleri değiştiren ve bu kurumları geleneksel yapısından çok daha farklı bir yapıya taşımakta olan değişim dinamikleri birden fazla olarak karşımıza çıkmıştır. Geniş bir optikle bakıldığında, toplumsal yapı olarak insanlığın “ bilgi toplumuna dönüşmesi”, bilgi toplumu içinde yükseköğretime yönelik “talep artışının” ortaya çıkması, ancak bu talebin finansmanını karşılayan yegane kurum olan “devletin işlevsel olarak küçülmesi” ve üniversiteleri “finanse etmekten kaçınması”, “globalleşme”, “bölgeselleşme” ve bütün bunların beraberinde getirdiği “ rekabet ortamı” üniversiteleri değiştiren dinamikler olarak sayılabilir. Belirtmek gerekir ki, sayılan bu dinamikler arasında da bir öncelik-sonralık ilişkisi kurabilmek de pek mümkün değildir. Tam tersine, bütün bu dinamikler bir bütün olarak üniversiteleri etkilemiş ve biri diğerinin sonucu olarak, zincirleme reaksiyonlarla üniversiteleri kavramsal, işlevsel ve yapısal açıdan geleneksel yapısından uzaklaştırmıştır.

Günümüzde üniversiteler artık bir yandan eğitim ve öğretim yapan, diğer yandan da araştırma yoluyla soyut bilgi üreten, entellektüeller yetiştiren ve kültür birikimini sağlayan kurumlar olmaktan çıkmıştır. Özellikle devletin üniversiteleri finanse etmekten mümkün olduğunca kaçınarak onları alternatif finans kaynakları bulmaya, yaratmaya mecbur etmesi, üniversitelerin piyasaya çıkmalarına yol açmıştır. Piyasada ise “ piyasa vizyonu ve piyasa kuralları” geçerli olduğundan, üniversiteler de vizyonlarını, işlevlerini ve örgütsel yapılanmalarını piyasaya uyarlamaya yönelmişlerdir. Nitekim bu nedenledir ki, artık üniversiteler bilginin sadece bilgi için üretildiği yerler olmayıp, kısa süreli meslek eğitimi veren, uzaktan eğitim birimlerine sahip olan, kamuya veya piyasaya sertifika programları düzenleyen sürekli eğitim merkezleri bulunan, sahip oldukları bilgi ve iletişim teknolojilerini kamuya veya özel sektöre hizmet alımı yoluyla kiralayarak, üniversite-sanayi işbirliğini geliştirme yolunda teknoparklar kuran

ve bu tür kuruluşlardan kar elde etmeyi amaçlayan, öğretim üyelerinin bu tür kuruluşlarda çalışmalarına imkan veren, hatta öğretim üyelerinin üniversite içinde şirket kurmalarını veya mevcut şirketlere ortak olmalarını teşvik eden, gereğinde ülke dışında kampüs açan veya ülke dışındaki bir üniversitenin temsilciliğini yapan ve üniversiteye kazanç sağlayan her türlü proje peşinde koşan karmaşık üst organizasyonlar haline gelmişlerdir.

Öte yandan, üniversitelerin işlevinin çeşitlenerek değişmesi, bu kurumların geleneksel örgüt şemalarının da değişmesine yol açmıştır. Üniversite idarelerinin gösterdiği her türlü dirence rağmen, bugün artık üniversitelerin örgüt şemalarının, geleneksel çekirdek yapı olan “rektörlük-dekanlıklar-bölmeler-üniversite yönetim kurulu ve senato” beşlisine dayanmasının doğruluğunun tartışılabilir olduğu, zira bu yapının güncel gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı gündeme getirilmektedir. Üniversite idaresine yüzyıllardır hakim olan geleneksel yapıyı yeteriz bulanlar, bu beş temel birime, üniversitenin işlevi ve rolüne göre, bazı yani “akademik nitelikli yönetsel birimler” eklenmesinin uygun olacağını savunmaktadırlar. Nitekim bu savunma doğrultusunda Avrupa’da ve özellikle ABD.’de hizmet veren üniversitelerin büyük bir çoğunluğunda “öğrenci işleri dekanlığı”, “dış ilişkiler dekanlığı”, “koordinatör dekanlık”, “dekanlar kurulu”, “üniversite ombudsmanı”, “vakıf (mütevelli) danışma konseyi” gibi üniversitelerin geleneksel örgüt şemalarında yer almayan yeni birimler üniversitelerin yapılarında yerlerini almış bulunmaktadırlar.

Belirtmek gerekir ki, üniversiteleri kavramsal, işlevsel ve yapısal açılardan geleneksel anlayıştan uzaklaştıran bu dönüşümün, tabiri caiz ise üniversiteler için bir “ hayır mı, şer mi? “ olduğu ve önümüzdeki yıllar içinde “akademia”yı nereye götüreceği de hararetle tartışılan bir konudur. Bugün itibarıyla geline nokta, bir üniversite yönetim modeli olarak hangi isimle anılırsa anılsın, yükseköğretimi kar getiren ekonomik bir yatırım alanı olarak gören bu yaklaşım, Humbolt’tan bu yana üniversiteyi kamunun finansal desteği ile yine kamu için eğitim ve öğretim yapan, milli toplumun ve insanlığın kültürel dönüşümü için soyut bilgi üretmeye yönelik yüksek düzeyde araştırmaları kaleme alarak yayan ve entellektüel yetiştirmeyi amaçlayan kurumlar olarak algılamış olan akademisyenlerce endişe dolu ifadelerle eleştirilmektedir. “Girişimci üniversite (entrepreneurial university)” olarak da anılan bu yaklaşıma karşı yöneltilen temel eleştiri ise, söz konusu yaklaşımın, üniversitenin tüm faaliyetleri “paraya ve kar etmeye” endeksleyerek üniversitenin temel işlevi olan “bilgi üretme” faaliyetinin anlam ve içeriğini de metalaştırmaya dönüştürmesi olmuştur. Bu dönüşümü üniversite kavramıyla, üniversitenin varlık nedeniyle ve üniversitenin temel işlevi olan eğitim, öğretim, araştırma ve kültür birikimi oluşturmakla bağdaştıramayan çoğu akademisyen, ortaya çıkan bu dönüşümün üniversitenin onurunu zedelediğini ve en belirgin özelliği “özerklik” olan üniversiteyi piyasaya, sermayeye ve öğrenciye bağımlı hale getirdiğini dile getirmiştir.

Üniversitelerin içinde bulunduğu bu dönüşüme ve şekillenmekte olan yeni üniversite anlayışına karşı yöneltilen bu eleştirilerin, haklı olarak üniversitelerin ticarileşmesini istemeyen ve üniversitelerin çalışmalarının paraya endekslenmesinden korkan akademisyenlerin dar bakış açılarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Ancak, yöneltilen bu eleştirilerin yersiz olduğunu düşünmek ve dikkate almamak mümkün değildir. Tam tersine, yaşanan bu dönüşüme karşı yöneltilen bütün eleştirilerde gerçek bir haklılık payı vardır. Ancak bir başka gerçek de, bu eleştirileri ileri sürenler ve paylaşımlar yaşamakta olan değişime karşı ne kadar direnirlerse dirensinler, değişimin onların dışında bir vakıa olarak gerçekleşmekte oluşudur. Diğer bir ifadeyle, biz istesek de istemesek de kavramsal, işlevsel ve yapısal açıdan üniversitelerde bir şeyler değişmektedir. Değişim tek yönlü bir yola girmiştir ve artık bu yoldan geri dönüş mümkün değildir. Kanımızca doğru olan bu değişimi kategorik olarak yadsımamak ve üniversitenin günümüzde değişen ve yeniden oluşan işlev ve rolüne göre “ değişim” ile “ geleneksel”i bir arada yürütebilmektir. Unutmamak gerekir ki, üniversitenin yüzyıllardır sahip olduğu “özel kültür”ünü bozmadan toplumsal değişim ve dönüşümlere uyum sağlamaya elverişli yapısı, bizleri oldukça zorlasa da, yaşanan değişime uyum sağlamamıza imkan vermektedir.